

Xocalı

soyqırımı və qadın hüquqları

azərbaycanlılardan olmuşdur. Onun dirnaqları çıxarılmış, sifətinə təpiklə ağır xəsarət yetirilmiş, nəvəsi zorla ondan alınmış, harasa aparılmış, anası və qızı itkin düşmüşdür. İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannaməyə görə, uşaqların zorla bir qrupdan alınıb başqa bir qrupa

alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiya ilə müəyyən olunmuşdur. Konvensiyada göstərilir ki, soyqırımı hər hansı milli, etnik, irqi, yaxud dini qrupu tam və ya qismən məhv etmək məqsədilə törədilən aşağıdakı hərəkətlərdən ibarətdir:

- bu cür qrup üzvlərinin öldürülməsi;
- belə qrup üzvlərinə ağır bədən xəsarəti, yaxud əqli pozğunluq yetirilməsi;
- hər hansı bir qrup üçün qəsdən onun tam, yaxud qismən fiziki məhvini nəzərdə tutan həyat şəraiti yaradılması;
- bu cür qrupda doğumun qarşısını almağa yönəldilmiş tədbirlərin görülməsi;
- uşaqların zorla bir insan qrupundan alınmış başqasına verilməsi.

Aparılmış tədqiqatlar onu deməyə əsas verir ki, Xocalı soyqırımı nəticəsində insan hüquqları, o cümlədən qadın hüquqları kobud şəkildə pozulmuşdur. Belə ki, şəhid olanların 106 nəfəri qadın, 63 nəfəri isə azyaşlı uşaqlar olmuşlar, şikəstlərin 76 nəfəri yetkinlik yaşına çatmamış oğlan və qızlardır.

Bu cinayətdə 56 nəfər, o cümlədən qadınlar xüsusi qəddarlıqla və amansızlıqla qətlə yetirilmişdir. Onlar diri-diri yandırılmış, başları kəsilmiş, dəriləri soyulmuş, hamilə qadınların qarınları süngü ilə yırtılmışdır. Qadınların gözləri oyulmuş, qulaqları kəsilmiş, sümükləri çıxarılmış, başları kəsilmişdir. Göründüyü kimi, “İnsan Hüquqları Haqqında Ümumi Bəyannamənin 2-ci maddəsində öz əksini tapmış qadın hüquqları kobud şəkildə pozulmuşdur.

Xocalıya hücum zamanı erməni silahlı dəstələrinin dinc əhaliyə, o cümlədən qadın və uşaqlara qarşı hərəkətləri Cenevrə Konvensiyasına, həmçinin İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamənin (BMT-nin Baş Assambleyası 10.12.1948-ci ildə qəbul etmişdir) aşağıdakı maddələrinə kobud qaydada ziddir:

- Hər bir şəxs dilindən, dinindən, milliyətindən və digər səbəbdən, fərq qoyulmadan bu bəyannamədə təsbit olunmuş bütün hüquq və azadlıqlara malik olmalıdır.
- Hər kəsin yaşamaq, azadlıq və şəxsi toxunulmazlıq hüququ vardır.
- İnsan ləyaqətini alçaldan, insanlıqdan kənar və qəddar hərəkətlər qadağandır.
- Özbaşına həbslər, saxlanılmalar və ya qovulmalar qadağandır.
- Hər bir insanın əmlaka malik olma hüququ vardır və insanın əmlakdan özbaşına məhrum edilməsi qadağandır.
- Bütün bunlar onu sübut edir ki, Xocalı soyqırımını törədənler, günahsız insanların ölümünə bais olanlar ədalət məhkəməsindən canlarını qurtara bilməyəcəklər.

Habil QURBANOV,

AMEA-nın Fəlsəfə, Sosiologiya və Hüquq İnstitutunun Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi, mülki hüquq və mülki proses şöbəsinin müdiri, hüquq elmləri doktoru, professor

1988-ci ildən başlamış Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münafiqəsinin kulminasiya nöqtəsi Xocalı soyqırımı oldu. Bu hadisə XX əsrin ən dəhşətli və qəddar qətlamlarından biri hesab edilə bilər. Xocalı faciəsi tarixdə bizə məlum olan soyqırımı aktları ilə eyni səviyyədə durur. Ulu öndərimiz Heydər Əliyev demişdir: “Xalqımızın qəhrəman, igid övladları torpaqlarımızın müdafiəsi uğrunda vuruşaraq şəhid oldular. Ancaq bütün bu tarixin içində Xocalı faciəsinin xüsusi yeri var. Bu da ondan ibarətdir ki, bir tərəfdən bu, hər bir Xocalı sakininin öz torpağına, millətinə, Vətəninə sədaqətinin nümunəsidir, ikinci tərəfdən də Ermənistanın millətçi, vəhşi qüvvələri tərəfindən Azərbaycana qarşı edilən soyqırımıdır – vəhşiliyin görünməmiş bir təzahürüdür”.

Xocalı faciəsi iki yüz ilə yaxın bir müddətdə erməni şovinist-millətçiləri tərəfindən azərbaycanlılara qarşı müntəzəm olaraq həyata keçirilən etnik təmizləmə siyasətinin davamı və ən qanlı səhifəsidir. Öz miqyasına və dəhşətlərinə görə dünya tarixində analoqu olmayan Xocalı soyqırımını törətməkdə erməni şovinistləri və ideoloqları məkirli məqsəd güdürdülər. Məqsəd Dağlıq Qarabağı və digər Azərbaycan torpaqlarını ələ keçirmək, xalqımızın müstəqillik və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə əzmini qırmaq idi. Ancaq mənfur düşmən öz niyyətinə çata bilmədi. Doğrudur, faciə bütün Azərbaycan xalqını sarsıtmış, Xocalı sakinlərinə sağalmaz yaralar, mənəvi zərbələr vurmuşdur. Lakin xocalılar həta amansız soyqırımı günündə də özlərini əsl qəhrəman kimi aparmış, erməni-sovet hərbi birləşmələrinə qarşı qeyri-bərabər döyüşdə igidliklə müqavimət göstərmiş, düşmən qarşısında əyilməmiş, xalqımızın mübarizə tarixinə şərəfli səhifələr yazmışlar.

Cinayətkar erməni hərbi birləşmələrinin vəhşiliyi nəticəsində 613 nəfər şəhid, 487 nəfər şikəst olmuş, 1275 nəfər dinc sakin — qocalar, uşaqlar, qadınlar əsir götürülərək ağlasığmaz erməni zülmünə, təhqirlərə və həqarətlərə məruz qalmışlar. 150 nəfərin taleyi hələ də məlum deyildir. Şəhid olanların 106 nəfəri qadın, 63 nəfəri isə azyaşlı uşaqlar olmuşlar, şikəstlərin 76 nəfəri yetkinlik yaşına çatmamış oğlan və qızlardır. 8 ailə bütövlükdə məhv edilmiş, 24 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq isə valideynlərindən birini itirmişdi. Şəhid olanların yalnız 335 nəfəri dəfn olunmuşdur. 200 nəfərin ayaqları soyuqdan qanqreya olmuş, 1000 nəfərdən artıq şəhər sakini müxtəlif dərəcəli bədən xəsarəti almışdılar.

erməni quldurları 56 nəfəri xüsusi qəddarlıq və amansızlıqla qətlə yetirmişlər. Onlar diri-diri yandırılmış, başları kəsilmiş, dəriləri soyulmuş, körpə uşaqların gözləri çıxarılmış, süngü ilə hamilə qadınların qarınları yarılmışdı. Meyitlər üzərində deyilməsi mümkün olmayan təhqiramiz hərəkətlər edilmişdir. Həyatdan məhrum edilmiş bu insanların yeganə günahı azərbaycanlı olmaları idi.

İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamənin 2-ci maddəsində qeyd edilir ki, hər bir şəxs irqindən, dərisinin rəngindən, cinsindən, dilindən, dinindən, siyasi əqidəsindən, milli və sosial mənşəyindən, əmlak, sosial mövqe və digər vəziyyətdən asılı olmayaraq, bütün hüquq və azadlıqlara malik olmalıdır. Lakin yuxarıda göstərilənlər insan hüquq və azadlıqlarının pozulmasının adı halı deyildi. Əsrin əvvəllərindən başlayaraq planlı şəkildə azərbaycanlılara qarşı həyata keçirilən etnik təmizləmə, soyqırımı siyasəti idi.

Səriyyə Talibova adlı şahid qadın göstərmişdir ki, daşnaklar erməni döyüşçüsünün qəbr üstündə 4 nəfər axıska türkünün və 3 azərbaycanlının başını kəsdilər. Valideynlərinin gözləri qarşısında uşaqlara ağır işgəncə verərək onları öldürdülər. Xocalıdan olan digər şahid – Sənubər Ələkbərova Naxçıvan kəndində qadın, uşaq və qoca meyitlərindən yaranmış təpəni heç vaxt unutmayacağını bildirir. Həmin kənddə ermənilərin qurduğu pusqaya düşdükdən sonra onun əri, iki qızı - Sevinc və Hicran öldürülmüş, özü isə yaralanmışdır. Orada 200 nəfər azərbaycanlı girov götürülmüşdür.

Cəmil Məmmədov da girov düşmüşdür ki, Xocalı hadisələri zamanı gözləri oyulmuş, qulaqları kəsilmiş, sümükləri çıxarılmış, başları kəsilmiş meyitlərin, o cümlədən qadın meyitlərinin şahidi olmuşdur. Moskva “Memorial” Hüquq-Mühafizə Mərkəzinin Xocalı şəhərinin işğalı zamanı insan hüquqlarının kütləvi pozulması faktları barədə məlumatında göstərilir: “Qaçanlar ermənilərin pusqasına düşmüş və gülləbaran edilmişlər. Dörd gün ərzində Ağdama 200 meyit gətirilmiş, onlarca meyitdə təhqirə məruz qalma əlamətləri olmuşdur. Dörd meyitin başının dərisinin soyulduğu və bir meyitin başının kəsildiyi qeydə alınmışdır. Ağdamda 181 meyit (130 kişi və 51 qadın, o cümlədən 13 uşaq) dövlət məhkəmə-tibbi ekspertizasından keçirilmişdir. Ekspertlərin rəyi ilə müəyyən edilmişdir ki, 151 nəfərin ölümünə güllə yaraları, 20 nəfərin ölümünə qəlpə yaraları səbəb olmuşdur. 10 nəfər isə küt alətlə vurulmaqla öldürülmüşdür”.

Soyqırımın hüquqi məzmunu BMT Baş Məclisinin 9 dekabr 1948-ci il tarixli 260 (III) Saylı qətnaməsi ilə qəbul edilmiş “Soyqırım cinayətinin qarşısının

alınması və cəzalandırılması haqqında” Konvensiya ilə müəyyən olunmuşdur. Konvensiyada göstərilir ki, soyqırımı hər hansı milli, etnik, irqi, yaxud dini qrupu tam və ya qismən məhv etmək məqsədilə törədilən aşağıdakı hərəkətlərdən ibarətdir:

– bu cür qrup üzvlərinin öldürülməsi;

– belə qrup üzvlərinə ağır bədən xəsarəti, yaxud əqli pozğunluq yetirilməsi;

– hər hansı bir qrup üçün qəsdən onun tam, yaxud qismən fiziki məhvini nəzərdə tutan həyat şəraiti yaradılması;

– bu cür qrupda doğumun qarşısını almağa yönəldilmiş tədbirlərin görülməsi;

– uşaqların zorla bir insan qrupundan alınmış başqasına verilməsi.

Aparılmış tədqiqatlar onu deməyə əsas verir ki, Xocalı soyqırımı nəticəsində insan hüquqları, o cümlədən qadın hüquqları kobud şəkildə pozulmuşdur. Belə ki, şəhid olanların 106 nəfəri qadın, 63 nəfəri isə azyaşlı uşaqlar olmuşlar, şikəstlərin 76 nəfəri yetkinlik yaşına çatmamış oğlan və qızlardır.